

12
CĂRȚI
DESPRE
LUMEA
ÎN CARE
TRĂIM

Julien Benda (1867–1956), scriitor și filozof francez, a debutat în 1898, cu un articol în jurul „afacerii Dreyfus“ care aprinsese întreaga Franță. A rămas de-a lungul vieții conștiincios idealului unui intelectual neangajat politic, gata oricând să-și exercite spiritul critic. Cartea care l-a făcut celebru, *Trădarea cărturarilor*, a fost primită cu ostilitate de intelectualii de toate orientările politice.

Opere:

Dialogues à Byzance (1990)

Dialogues d'Eleuthère (1911)

Une philosophie pathétique (1913)

Le Bergsonisme ou une philosophie de la mobilité (1912)

Les Sentiments de Critias (1917)

Lettres à Mélisande pour son éducation philosophique (1925)

La Trahison des clercs (1927)

La Fin de l'éternel (1929)

Esquisse d'une histoire des Français dans leur volonté d'être une nation (1932)

Discours à la nation européenne (1939)

La Jeunesse d'un clerc (1936)

Un Régulier dans le siècle (1937)

Précision (1937)

Un antisémite sincère (1944)

La Grande Epreuve des démocraties (1946)

Exercice d'un enterré vif (1945)

La France byzantine (1946)

Le Rapport d'Uriel (1946)

Deux croisades pour la paix, juridique et sentimentale (1948)

Les Cahiers d'un clerc (1949)

La Crise du rationalisme (1949)

De quelques constantes de l'esprit humain (1950)

Mémoires d'infra-tombe (1952)

JULIEN BENDA

**TRĂDAREA
CĂRTURARILOR**

Traducere din franceză de
Gabriela Creția

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

Julien Benda
La Trahison des clercs
© Editions Grasset et Fasquelle, 1981
All rights reserved.

© HUMANITAS, 1993, 2008, 2017
pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Benda, Julien
Trădarea cărturarilor / Julien Benda; trad. din franceză
de Gabriela Creția. – București: Humanitas, 2017
ISBN 978-973-50-5860-9
I. Creția, Gabriela (trad.)
008

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte al autorului la prima ediție a cărții</i>	9
I. Perfecționarea actuală a pasiunilor politice	11
II. Semnificația acestei dezvoltări. Natura pasiunilor politice	30
III. Cărturarii. Trădarea cărturarilor	36
Cărturarii adoptă pasiunile politice	37
Acceptă ca pasiunile politice să se reverse asupra activității lor de cărturari	54
Cărturarii, prin doctrinele lor, fac jocul pasiunilor politice	62
IV. Privire de ansamblu. Pronosticuri	136
<i>Note</i>	153

*Lumea suferă de lipsa de credință
într-un adevăr transcendent.*

Renouvier

CUVÂNT ÎNAINTE AL AUTORULUI
LA PRIMA EDIȚIE A CĂRȚII

Tolstoi povestește că, ofițer fiind și văzând, în cursul unui marș, cum un camarad de-al lui lovea un om care ieșise din rând, i-a spus: „Nu ți-e rușine să te porți așa cu aproapele tău? N-ai citit Evanghelia?” La care celălalt răspunse: „N-ai citit regulamentele militare?”

Acesta e răspunsul pe care și-l va atrage întotdeauna spiritualul când va voi să dirijeze temporalul. Îl socotesc foarte înțelept. Cei care îi conduc pe oameni la cucerirea de bunuri n-au nici o nevoie de dreptate și de milă.

Totuși, mi se pare important faptul că există oameni care, chiar dacă sunt batjocoriți, își îndeamnă semenii spre alt crez decât cel al temporalului. Or, cei meniți acestui rol, cei pe care îi numesc *cărturari**, au încetat să-l mai joace; ba chiar joacă altul, opus celui dintâi. Majoritatea moraliştilor care se bucură de trecere în Europa, de cincizeci de ani încoace și în special oamenii de cultură din Franța, îi cheamă pe

---

* Autorul numește astfel (*les clerics*) pe cei care, desprinși de existența practică, apără o formă de ideal situată în artă, literatură, filozofie sau religie, pe cei care s-au devotat sferei spiritului. Dimpotrivă, „laicii” (*les laïcs*) sunt realiștii orientați spre bunuri temporale – pământ, avere, putere politică – și în consecință bântuiți de pasiuni – rasiale, sociale sau naționale. (Cf. pp. 37–39.) Am preferat termenului „intelectual” pe cel de „cărturar” din cauza nuanței sale vetuste, prezentă și în francezul *clerc* (n. t.).

semenii lor să-și bată joc de Evanghelie și să citească regulamentele militare.

Cu atât mai periculoasă mi se pare această nouă învățatură cu cât ea se adresează unor oameni care din proprie inițiativă se instalează astăzi în temporal mult mai hotărât decât până acum. Tocmai această instalare în temporal o voi demonstra mai întâi.

PERFEȚIONAREA ACTUALĂ A PASIUNILOR POLITICE

Să examinăm pasiunile, numite politice, în numele cărora unii oameni se ridică împotriva altora și dintre care principalele sunt pasiunile legate de rasă, de clasă și pasiunile naționale. Oricât ar fi cineva de hotărât să creadă în progresul obligatoriu al speciei umane, mai exact în mersul ei necesar spre pace și spre dragoste, n-ar putea să nu admită că, de un secol încoace și din zi în zi mai accentuat, pasiunile acestea ajung, în mai multe sensuri, și dintre cele importante, la un grad de perfecțiune încă necunoscut în istorie.

Mai întâi, ele cuprind un număr de oameni necuprins până acum. În vreme ce, studiind de pildă războaiele civile care au răscolit Franța în veacul al XVI-lea și chiar la sfârșitul celui de-al XVII-lea, constatăm cu uimire ce puține spirite au tulburat ele de fapt; în vreme ce, până în secolul al XIX-lea, istoria e plină de îndelungate războaie europene care, cu excepția daunelor materiale provocate¹, au lăsat absolut indiferentă marea masă a populației, se poate spune că astăzi aproape nu există om în Europa care să nu fie sau să nu se creadă atins de o pasiune provocată de rasă, de clasă sau de națiune, sau, cel mai adesea, de toate trei deodată. Se pare că aceeași evoluție se constată și în Lumea Nouă; iar în Extremul Orient imense mulțimi de oameni, care păreau scutite

---

1. Vezi nota A, la sfârșitul volumului.

de asemenea impulsuri, se trezesc la ura socială, la regulile conduitei impuse de partid, la spiritul național, ca formă de umilire a altor oameni. Pasiunile politice ating astăzi o *universalitate* necunoscută până acum.

Ele capătă și *coerență*. Este limpede că, grație progresului comunicării între oameni și, mai mult, grație spiritului de grup, adepții aceleiași uri politice care, încă acum un veac, știau prea puțin unii de alții și urau, ca să zic așa, fiecare pe cont propriu, formează astăzi o masă pasională compactă în care fiecare element se simte legat de mulțimea celorlalte. Fenomenul este vizibil mai ales la clasa muncitoare: chiar la mijlocul secolului al XIX-lea, ea nu avea, față de clasa adversă, decât o ostilitate dispersată, mișcări agresive diseminate (de pildă, greva declanșată într-un singur oraș sau într-o singură breaslă), iar acum formează, de la un capăt la altul al Europei, o foarte strânsă urzeală de ură. Se poate afirma că această coerență se va accentua, nevoia de grupare fiind una dintre cele mai profunde caracteristici ale lumii moderne care devine, până și în domenii unde era cel mai puțin previzibil (ca, de exemplu, domeniul gândirii), lumea ligilor, a „uniunilor“, a „grupărilor“. Mai trebuie oare să spunem cât se întetește pasiunea unui îns când se simte solidară cu miile de pasiuni asemănătoare? În plus, individul conferă o personalitate mistică grupului din care simte că face parte, îi închină o adorație religioasă, care nu este în fond altceva decât divinizarea propriei pasiuni, multiplicată prin însuși acest fapt.

Coerenței acesteia, pe care am putea-o numi de suprafață, i se adaugă o coerență, să zicem, de esență. Constituind acum o masă pasională mai compactă, cei stăpâniți de aceeași pasiune politică formează o masă pasională mai *omogenă*, în care simțămintele individuale dispar, iar înflăcăările fiecăruia tind să capete aceeași culoare. Cine nu e tulburat văzând cât de unitari sunt, în Franța, de pildă, dușmanii regimului

democratic (vorbesc de masă, nu de vârfuri), cât de mult seamănă astăzi pasiunea lor cu ea însăși, indiferent cine o exprimă; cât de puțin este slăbit blocul acesta de ură, de modurile personale și originale de a urî (am putea zice: cât de mult ascultă el însuși de „nivelarea democratică”); cât de accentuată este uniformitatea – sporită, față de cea de acum o sută de ani – a pornirilor numite antisemitism, anticlericalism, socialism, în ciuda multiplelor forme pe care le îmbracă cea din urmă; în ce măsură cei care le nutresc spun, mai mult decât atunci, *toți același lucru*? Pasiunile politice par a fi ajuns să practice disciplina chiar în pasionalitatea lor: de parcă ar respecta un cuvânt de ordine până și în actul simțirii. Ne putem ușor da seama ce spor de forță le conferă acest lucru.

Creșterea omogenității este însoțită, pentru unele dintre ele, de o creștere a *preciziei*; se știe de pildă că socialismul care era acum un veac o pasiune puternică, dar confuză pentru masa adeptilor lui, și-a precizat astăzi obiectul, a determinat punctul exact în care vrea să-și lovească adversarul, precum și mișcarea necesară reușitei; se știe și cum a progresat, în același sens, antidemocratismul. Se știe și câtă putere prinde ura când se conturează mai clar.

Altă perfecționare a pasiunilor politice. Până în zilele noastre văd, de-a lungul istoriei, pasiunile acționând intermitent, cunoscând zvâcniri și perioade de acalmie, accese și prăbușiri; în privința pasiunilor de rasă și de clasă văd explozii, multe și cumplite, urmate însă, e drept, de lungi răstimpuri de calm sau măcar somnolență; războaiele durau, între națiuni, ani în șir, dar nu și urile, admițând că acestea ar fi existat. Astăzi e de-ajuns să-ți arunci ochii în orice dimineață pe orice ziar ca să constați că urile politice nu șomează nici măcar o zi. Cel mult, câteva amuțesc o clipă în folosul uneia dintre ele, care revendică brusc toate forțele celui ce le resimte; este ora „sfintelor alianțe”: dar ele nu

vestesc deloc domnia iubirii, ci pe cea a unei uri generale, care pentru moment le domină pe cele parțiale. Pasiunile politice au dobândit astăzi acea însușire atât de rară în sfera sentimentului: *continuitatea*.

Să ne oprim asupra evoluției prin care urile parțiale abdică în favoarea unei uri generale, care dobândește, tocmai din sentimentul generalității sale, o adorație față de sine însăși și deci o forță cu totul noi. Poate nu s-a remarcat destul că această evoluție este una din trăsăturile esențiale ale secolului al XIX-lea. Tocmai acesta este veacul în care, de două ori, în Germania și în Italia, urile străvechi ale unor stătuțele au fost date uitării în favoarea unei mari pasiuni naționale; tot acum (mai exact la sfârșitul veacului al XVIII-lea), în Franța, ura reciprocă a nobilimii de la curte și a celei din provincii s-a stins pentru a face loc urii comune față de păturile nenobile; ura reciprocă a nobilimii de spadă și a celei de robă s-a contopit într-un elan unic; ura reciprocă a clerului superior și a celui inferior s-a prefăcut în ura lor comună față de lumea laică; ura clerului și a nobilimii a dispărut în favoarea urii ambelor față de starea a treia; în fine, în zilele noastre, ura dintre cele trei stări s-a cristalizat într-o singură ură, a celor avuți față de clasa muncitoare. Condensarea pasiunilor politice într-un număr mic de uri foarte simple și legate de cele mai adânci rădăcini ale sufletului omenesc este o cucerire a timpurilor moderne.²

Cred că mai disting un mare progres al pasiunilor politice: ponderea lor față de celelalte pasiuni, în ziua de azi, în sufletul celui stăpânit de ele. Pe câtă vreme la un burghez din vechea Franță pasiunile politice – deși mai extinse decât

---

2. Să ne amintim că, acum doar o sută de ani, muncitorii francezi originari din provincii diferite încă se mai înfruntau, foarte adesea, în lupte sângeroase (cf. Martin Nadaud, *Mémoires de Léonard*, p. 93).

se crede îndeobște – erau totuși mai prejos decât patima pentru câștig, pofta de plăceri, sentimentele familiale, imperativele vanității, despre omologul său modern se poate spune cel puțin că, odată instalate, pasiunile lui politice sunt tot atât de puternice ca și celelalte. Să comparăm, de exemplu, locul neînsemnat al pasiunilor politice la burghezul francez înfățișat în *fabliaux*, în comedia medievală, în romanele lui Scarron, Furetière, Charles Sorel³, cu importanța acestora la același burghez zugrăvit de Balzac, Stendhal, Anatole France, Abel Hermant, Paul Bourget (bineînțeles, nu este vorba de perioadele de criză, ca Liga sau Fronda, când, dacă stăpânesc un om, pasiunile politice îl stăpânesc cu totul). De fapt, la burghezul din ziua de azi, pasiunile politice le năpădesc pe celelalte și le alterează în folosul lor. Se știe bine în ce măsură sunt acum impregnate de pasiune politică rivalitățile dintre familii, dușmăniile comerciale, ambițiile de a face carieră, competițiile întru onoruri. „Pe primul plan, politică”, este cerința unui apostol al spiritului modern; politică pretutindeni, constată el, mereu politică, numai și numai politică.⁴ E de ajuns să deschizi ochii ca să-ți dai seama ce spor de forță dobândește pasiunea politică atunci când se combină cu alte pasiuni, atât de numeroase, atât de tenace și atât de puternice prin ele însele. Cât despre omul din popor, ca să putem evalua cu cât a sporit în epoca modernă ponderea pasiunilor sale politice față de celelalte, este destul să ne

3. Cf. Petit de Julleville, *La Comédie et les Mœurs en France au moyen âge*; André Le Breton, *Le roman au XVIIe siècle*.

4. Noutatea constă mai ales în faptul că astăzi ideea că totul e politică este acceptată, proclamată, considerată laudabilă. Căci altminteri oamenii, fie ei negustori sau poeți, n-au așteptat desigur timpurile moderne ca să încerce să scape de un rival descalificându-l din punct de vedere politic. Să ne aducem aminte cum l-au împiedicat concurenții săi pe La Fontaine, timp de zece ani, să intre în Academie.

gândim că multă vreme el nu și-a dorit, după expresia lui Stendhal, decât 1. să nu fie ucis, 2. să aibă o haină bună, care să-i țină de cald; să ne gândim și că, mai târziu, când mizeria cât de cât atenuată i-a îngăduit câteva idei mai generale, confuzele lui dorințe de schimbare socială s-au prefăcut foarte încet în pasiune, adică au dobândit caracterele ei esențiale: ideea fixă și nevoia de a trece la acțiune.⁵

Pot afirma, cred, că în toate clasele sociale pasiunile politice capătă astăzi, la cei bântuiți de ele, *un grad de preponderanță asupra celorlalte pasiuni neatins în trecut.*

Cititorul a identificat deja un factor esențial al evoluțiilor pe care le subliniem aici: faptul că universalitatea, coerența, omogenitatea, permanența, preponderanța pasiunilor politice se datorează, în bună parte, cum se știe, acțiunii ziarului politic cotidian și ieftin. Cum să nu cazi pe gânduri și să nu te întrebi dacă nu cumva războaiele între oameni abia au început, când iei aminte la acest instrument de cultivare a propriilor lor pasiuni recent inventat de oameni, sau, în orice caz, abia ridicat la un grad de influență nemaîntâlnit, instrument căruia i se dăruiesc, cu toată deschiderea sufletului lor, în fiecare zi, de cum se trezesc?

Am descris mai sus ceea ce s-ar putea numi perfecționarea pasiunilor politice la suprafață, sub aspecte mai mult sau mai puțin exterioare. Dar ele s-au perfecționat considerabil și în profunzime, în forța lor internă.

Mai întâi, au progresat notabil în conștiința lor de sine. Este evident că astăzi (în mare măsură tot datorită ziarului), spiritul cuprins de ură politică devine conștient de propria

---

5. Aceste caractere au apărut numai când, precum foarte pertinent remarca Tocqueville, un început de ameliorare a condiției sale i-a sporit omului din popor pretențiile; adică spre sfârșitul secolului al XVIII-lea.

sa pasiune, și-o formulează, și-o reprezintă cu o claritate necunoscută acum cincizeci de ani și pe care, nu mai este nevoie s-o spunem, o dezvoltă considerabil. În acest sens, aș vrea să relev două pasiuni care, în vremea noastră, au găsit acces desigur nu la existență, dar la conștiința, la mărturisirea, la mândria de sine.

Cea dintâi ar fi un anume *naționalism evreiesc*. Pe câtă vreme, până acum, evreii, învinuiți în multe țări de a fi o rasă inferioară sau cel puțin aparte și neasimilabilă, răspundeau negând această particularitate, străduindu-se să-i ștergă semnele vizibile, refuzând să admită existența raselor, de câțiva ani încoace îi vedem pe unii dintre ei străduindu-se să proclame acest caracter aparte, să-i precizeze trăsăturile, reale sau închipuite, să se laude cu ele, să dezaprobe orice încercare de fuziune cu adversarii lor (vezi scrierile lui Israel Zangwill și André Spire, precum și publicația *La Revue Juive*). Nu este cazul să ne întrebăm aici dacă această mișcare a evreilor nu este cumva mai nobilă decât efortul multor altora de a-și face iertată originea; însă trebuie să-i atragem atenția celui interesat de progresul păcii în lume că orgoliilor care îi ațâță pe oameni unii împotriva altora epoca noastră le-a mai adăugat unul, cel puțin în forma lui conștientă și mândră de sine.⁶

Cealaltă mișcare la care mă gândesc este *burghezismul*, adică pasiunea clasei burgheze de a se afirma împotriva celei care o amenință. Se poate spune că, până acum, „ura de clasă“, ca ură conștientă și mândră de sine, avea mai ales forma urii muncitorului împotriva lumii burgheze; ura reciprocă se vădea mult mai puțin; rușinându-se de un

---

6. Este vorba aici despre evreii din Occident și despre burghezie; proletariatul evreu n-a așteptat epoca noastră ca să se cufunde în sentimentul particularității rasei sale. Dar o face în mod neprovocator.